

nationis, quod sine reali compositione factum non est, ut in eodem primo tomo, disp. 7, est ostensum. Ratio autem exceptionis (supposita veritate mysterii, et doctrina fidei) reddi potest. Quia sola unio hypostatica non supponit imperfectionem ex parte suppositi ad quod fit, nec secum affert illi aliquam imperfectionem. Primum patet, quia hæc unio optime fit in supposito, quod sit substantia completa et integra; imo ad illam unionem tale suppositum maxime necessarium est. Secundum patet, quia fit sine mutatione Dei ipsius per unionem alterius ad ipsum; et ideo hæc unio potest fieri ad Deum ex parte personæ seu subsistentiæ, non vero ex parte naturæ, quia natura divina non potest alteri seu extraneæ hypostasi uniri, quia id fieri non posset sine illius mutatione et aliis imperfectionibus, sed de hac re latius in proprio loco dictum est.

CAPUT VI.

DE DIVINA UNITATE.

1. Quoniam transcendentalia prædicata cum ente convertuntur, et re ipsa nihil aliud dicunt quam ipsam rei entitatem sub aliqua negatione, vel connotatione a nobis conceptam: ideo theologi omnes, post explicatam Dei essentiam seu entitatem, solent de his transcendentibus prædicatis, prout Deo accomodari possunt, disputare, et hac occasione de his transcendentibus absolute et in tota sua latitudine tractant. Quia vero illud negotium proprium est theologiæ naturalis, ad eam illud remittimus, illud enim in disputationibus Metaphysicis pro captu nostro peregrimus. De his ergo transcendentibus solum prout ad Deum pertinent, et in fide fundantur in hoc, et duobus sequentibus capitibus dicemus. Nam ex quinque transcendentibus, quæ ultra ens solent numerari: *Res et aliquid*, nulla indigent declaratione; et ita nec D. Thomas in questionibus primæ partis, nec theologi in 1. de illis disputationem aliquam instituunt, et quia re vera sunt fere synonyma cum ente; et non dicunt rationem formalem ab illo, et a cæteris transcendentibus omnibus distinctam, ut disp. 3 Metaphys., sect. 2, latius dictum est. Ubi propterea conclusimus, tria tantum numerari proprie transcendentia, quæ respectu entis se habent ad modum passionum ejus, quarum prima est Unitas, secunda Veritas, tertia Bonitas. De his ergo eodem ordine dice-

mus, eas ad Deum applicando. Quod etiam possumus facili negotio expedire, quia in secundo tomo Metaphysicæ omnia, quæ in hac parte de Deo naturaliter cognosci possunt, copiose disputavimus.

2. *Dupliciter unum de Deo prædicatur.* — Igitur circa Unum advertendum est, in duplici sensu posse de Deo prædicari, scilicet, aut affirmative tantum, aut exclusive. Priori enim modo de quolibet ente affirmamus esse unum, etiam si multa similia entia existant, quia esse unum in hac significatione, non negat esse alia similia, sed negat divisionem in ipsa re, quæ una dicitur, et ponit distinctionem seu divisionem ab aliis. At vero posteriori modo, unum excludit consortium aliorum similium, sicut sol dicitur esse unus, etc. Priori ergo modo per se notum est, Deum esse unum ea ratione qua est ens, quia in se indivisus est; alias non esset ens, sed entia. Et ab aliis necessario est distinctus, quia est proprium et particulare ens; alias et omnia essent Deus, et Deus esset lapis, ignis et aliæ res creatæ, si Deus non esset ens distinctum ab illis. Imo addit D. Thomas, 1. p., q. 11, art. 4. Deum esse maxime unum, quod etiam est evidentissimum ex dictis, quia est in se maxime simplex, ideoque summam divisionem in se habet et a rebus creatis infinite distat; ideoque ab illis maxime divisus, seu distinctus est, secundum entitatem suam. Præter quod (ut Eugubin. refert l. 3, de Peren. Philosophia, cap. 7) antiqui etiam philosophi vocabant Deum *ipsum unum*. Quomodo autem cum hac summa unitate stet Trinitas personarum, ut vere stat, dicemus infra in proprio tractatu. Hæc enim Dei unitas non secundum personas, sed secundum essentiam consideratur, quæ in omnibus personis una est et cum eis identitatem habet maximam. Ex quo etiam intelligitur, prædicatum hoc addere divinæ essentiæ, præter negationem quandam, vel ad summum relationem identitatis ad seipsum, quæ rationis est.

3. *Unum etiam exclusive de Deo dicitur.* — Ulterius vero addendum est, Deum esse unum etiam exclusive, quia præter illum nullus est verus Deus nec esse potest. Circa quam veritatem errarunt olim omnes idolorum cultores, et gentes quæ deos plures esse crediderunt, quia non concepiebant verum Deum, nec primam causam, et principium omnium. Nec defuerunt hæretici, qui pluralitatem etiam Deorum introduxerunt, qui videntur posse ad duo capita reduci. Quidam posuerunt duos

deos, non tamen æquales omnino, sed unum bonum et alium malum, utrumque vero faciebant primum principium aliquarum rerum, vel spiritualium vel corporalium, vel bonorum vel malorum operum: isti fuerunt manichæi et cerdoniani, contra quos disputandum est tractando de Deo, ut est causa rerum, et interim videri possunt dicta in primo tomo Metaphysicæ disp. 20. Alii hæretici introduxerunt plures deos occasione mysterii Trinitatis, multiplicando divinas naturas in tribus personis. Et quidem Arius, et alii qui naturas illas inæquales posuerunt, non errabant circa unitatem Dei, sed circa Trinitatem personarum, quia in rigore solam illam, quæ supremam habet naturam, ponebant esse verum Deum. Proprie ergo errarunt in hoc articulo, qui naturas distinguebant in personis cum æqualitate naturarum inter se, ut infra lib. 4. de Trinitate in principio referemus, ubi contra hos omnes disseremus.

4. *Deum esse unum fides docet.* — Est ergo veritas catholica: divinam naturam veram et per essentiam multiplicari non posse, ideoque unum tantum esse Deum. Quam veritatem tam aperte et frequenter repetit Scriptura, ut particularia testimonia referre non videatur necessarium. Illa vero sunt præcipua, ubi non solum Deus unus dicitur, sed etiam expresse omnis alius excluditur. Deut. 4: *Dominus ipse est Deus, et non est alius præter eum.* 1. Reg. 2: *Non est sanctus, ut est Dominus, nec enim est alius extrate.* Psal. 17: *Quis Deus præter Deum nostrum?* Et Psal. 85: *Tu es Deus solus.* Sap. 12: *Non est alius quam tu.* Unde quod Deut. 6. dicitur: *Dominus Deus tuus, Deus unus est,* bene a quodam scriba, Christo Domino annuente, explicatum est. Matth. 12: *Quia unus est Deus, et non est alius præter eum.* Et subdit Evangelista: *Videns Jesus quod sapienter respondisset dixit illi, etc.*

5. *Probat etiam auctoritate.* — Unde eleganter Dionysius cap. 2. de Divin. nomin. dixit: *In omnibus fere sacris libris advertimus Divinitatem sancte prædicari, ut singularem quidem et unicam, ob simplicitatem atque unitatem excellentis illius individui ex quo veluti vivifica virtute in unum tendimus.* Et Damascenus lib. 1, cap. 5, dixit: *Apud eos qui Scripturis credunt Deum esse unum, extra controversiam est.* Quare necessarium non est, Patres referre. Ex professo vero pro hac veritate contra paganos disputarunt Justinus libro de monarch. et orat.; Paretus ad gentes; Athanasius orat. contra Idola; Tertullianus in Apolog. adversus

gentes; Cyprianus de Idolorum vanit.; Arnobius lib. 2. contra gentiles; Lactanius lib. 1. div. Inst.; et Augustinus l. 4. de Trinit. et contra hæreticos Tritheitas, patres omnes disputantes de Trin. Hoc in primis jaciunt fundamentum, ut Augustinus notavit l. 1. de Trinit. et suo loco dicemus.

6. *Ratione præterea comprobatur.* — Ratione naturali, seu Metaphysica, probavimus hanc veritatem in disputatione 30. Metaphysicæ section. 10, juncta disputatione 29, sect. 2 et 3. Cujus summa est, quia nec possunt dari duo entia prima quæ a se sint, sine productione, nec possunt dari duo entia quorum unum ab alio procedat distinctum in natura et essentia, quæ sint æqualia in perfectione naturæ. Nam ex his principiis evidenter concluditur, Deum non posse esse nisi unum. Quia debet esse ens necessarium et summum, ita ut non possit habere superiorem: nam si habet superiorem et factorem, jam non erit Deus, sed colet illum tanquam Deum, a quo fuerit factus. Quam rationem ex effectibus et supremo dominio veri Dei in omnia, late dicto loco confirmavimus, præsertim disp. 29. Potestque discursus ibi factus ad causalitatem finalem applicari, nam ex ratione ultimi finis recte colligitur, tantum esse posse unum ultimum finem: quia *impossibile est duobus dominis servire* tanquam supremis dominis, et in duos terminos tendere tanquam ultimos. Deus autem est ultimus finis rerum omnium et præsertim hominum et intellectualium rerum ideoque, Alpha et Omega, principium et finis dicitur Apocalypsis ult. Est ergo unus tantum *Deus altissimus, quia omnia propter semetipsum operatus est*, ut dicitur Prov. 16. Atque huc spectat quod Deus talis esse debet, ut super omnia diligi debeat, at non potest diligi super omnia nisi unus tantum sit. Nam si sint duo, vel ambo æque diligendi sunt, et sic neuter super omnia vel non æque diliguntur, et sic solus ille Deus erit, qui est super omnia diligendus. Ideoque scriba ille, qui cum Christo loquebatur Mar. 12. ad confitendum primum præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, recte præmisit: *Non esse nisi unum Deum.*

7. Neque in hac veritate occurrit difficultas præter eas, quæ ad mysterium Trin. spectant, de quibus suo loco dicemus. Circa rationes a quibus ipsa veritas probatur, disputari posset an sint demonstrationes, et quam sit certum veritatem hanc demonstrari lumine naturali. Sed in hoc fere eandem certitudinem censeo

esse, quæ de existentia Dei. Et ita sentiunt graviores theologi cum eadem certitudine. D. Thomas 1. p., q. 11, art. 3; et 1. contra gentes c. 42; et in 1, dist. 2, ubi Scot. Dur. et alii; Mars. 1. q. 5; Alens. 1. p., q. 13. Unde præcipuos philosophos hanc veritatem cognovisse ostendunt Patres supra citati. Et Cyr. 1. contra Julian. c. 9; Eus. l. 11. de præpar., c. 9.

CAPUT VII.

DE VERITATE DIVINI ESSE.

1. *Verum prius est bono saltem ratione.* — *Veritas quotuplex sit* — Verum, ut supra dixi, et D. Thomas fatetur 1. p., q. 16, art. 4, prius est saltem ratione formali quam bonum, et ideo ordinem ipsius rei attendentes, prius de veritate dicimus, licet D. Thomas alia ratione adductus ordinem commutaverit. Solet autem distingui veritas in veritatem rei, quæ in essendo dicitur, et veritatem cognitionis; quibus addi potest veritas locutionis vel scriptionis, vel eujuseumque similis significationis ad placitum, ac denique veritas voluntatis, quam moralem possumus appellare; et harum omnium veritatum est aliqua mentio in scriptura, ut statim dicam.

2. *Veritas moralis in decisione hac locum non habet.* — Hic ergo non est sermo de veritate morali, quæ in nobis significat virtutem quamdam, qua inclinamur ad loquendum semper verum. Cui proportionale attributum in voluntate divina respondet, ut infra dicemus, quo non solum inclinatur, sed etiam quoad specificationem determinatur ad dicendum verum, ita ut si loqui vult, non nisi verum dicere possit. Unde etiam prima veritas in dicendo nominatur, et sub ea ratione objectum fidei nostræ esse creditur. Et ab hoc attributo intelligo nominari Deum in Scriptura Deum veritatis, Psal. 39: *Redemisti me, Domine Deus veritatis*, id est, qui mentiri non potest. Sic etiam Joan. 14, 15, vocat Christus Spiritum sanctum, *Spiritum veritatis*, id est, doctorem infaillibilem veritatis.

3. *Veritas moralis veritatem locutionis supponit.* — Quocirca hæc veritas moralis supponit veritatem locutionis, quæ illius objectum est. De qua etiam hic non est sermo, sed tractando de fide, de locutione Dei certa et infaillibili consequenter agitur. Non est enim dubium, quin hæc veritas etiam in Deo sit, vel potius a Deo sit, quia est in verbo externo ejus. Et ideo tale verbum appellari solet in Scriptura ver-

bum veritatis ad Eph. 1: *Cum suscepistis verbum veritatis*. Et quia hæc veritas verbi Dei est maxima, ideo solet nomine absoluto veritatis appellari ad Gal. 5: *Quis vos impedit obedire veritati*; Psal. 88: *Neque nocebo in veritate mea*. Et sic etiam intelligi potest id Joan. 19: *Veni, ut testimonium perhibeam veritati*.

4. *Veritas moralis et locutionis veritatem cognitionis supponit.* — Ab utramque autem ex his veritatibus necessario supponi debet veritas in cognoscendo, quia nemo potest ex propria voluntate et intentione vera loqui, nisi ea cognoscat; in cognitione igitur seu mente Dei, certa et infaillibilis residet veritas. Sed ejus consideratio ad materiam de scientia Dei spectat, quam summam in libro tertio hujus tractatus comprehendemus. Quid autem sit hæc veritas in cognoscendo (in reliquis enim nihil est difficultatis) generatim tractavimus in Metaphysica, disp. 8, per sex primas sectiones, quæ divinæ cognitioni ac menti facile applicari possunt, ut ibi breviter fecimus sect. 5, in fine.

5. *De veritate rei hic agitur.* — De veritate igitur rei, quæ transcendentalis dici solet, hic agimus. Et quod ad fidei doctrinam pertinet, certum est esse Deum verum Deum, ac proinde habere veritatem essentialem in essendo, quidquid tandem illa veritas sit. Hoc patet, quia sæpe in Scriptura appellatur Deus verus, ut distinguatur a falsis Diis; sic dixit Christus Joannis. 17: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*. Et Paulus I. ad Thessal. 1: *Conversi estis a simulacris servire Deo vivo et vero*. Et primæ Joan. 5: *Hic est verus Deus*. Jerem. 2: *Opus artificum universa hæc, Dominus autem Deus verus est, ipse Deus vivens et Rex sempiternus*. Sicut ergo ex fide confitendum est, hunc esse verum Deum verum spiritum, veram substantiam, verum ens, ita confitendum est in illo esse veritatem illam, a qua talis denominatio sumitur.

6. *Veritas hæc Deo inest absque aliqua dependentia ab intellectu creato vel operatione. Non consistit in relatione rationis aut extrinseca denominatione ab actu intellectus creati.* — Deinde censeo certum, veritatem hanc ita convenire Deo in re ipsa, ut non pendeat ex aliquo intellectu creato neque ex operatione ejus. Patet, quia licet nullus esset intellectus creatus, Deus esset verus Deus; ergo haberet id, unde talem denominationem suscipit; ergo haberet veritatem in suo esse, nam ab illa denominatur verus Deus. Primum antecedens videtur per se evidens, quia Deus tam a se neces-

sario ac essentialiter est verum ens et Deus verus, quam necessario est ens et Deus, non habet ergo hanc veritatem dependentem ab intellectu creato vel operatione ejus. Unde etiam concludo, hanc veritatem non consistere in relatione rationis, nec illam proprie postulare, nec in denominatione extrinseca ab aliquo actu intellectus creati, nam talis relatio, vel denominatio omnino pendet a tali operatione.

7. *Non consistit etiam in denominatione a cognitione vera, quam Deus de se habet.* — Ulterius vero adjungo, veritatem hanc formaliter non consistere in sola denominatione a cognitione vera, quam Deus habet de se, quamvis non sit sine aliqua connotatione illius per modum termini virtualis vel fundamentalis habitudinis, quam veritas in essendo intelligitur addere supra ens, quam proportionaliter addit veritas essendi Dei ad ipsum esse Dei. Prior pars declaratur, quia licet non possit esse verus Deus, quin se verum Deum esse cognoscat, quia hæc ipsa cognitio pertinet ad essentiam et substantiam veri Dei, ut infra ostendemus: tamen formaliter ac præcise loquendo, non ideo hoc ens est verus Deus, quia videt se esse verum Deum: sed e converso ideo videt se esse verum Deum, quia re ipsa verus Deus est; ergo proprie et formaliter non denominatur Deus, verus Deus, a veritate cognitionis quam de se habet, sed potius veritas hæc in essendo secundum rationem supponitur ad cognitionem illam. Rationes perspicuæ sunt: assumptum vero patet, quia illa cognitio est pure speculativa; ergo non dat objecto veritatem suam realem, sed solum intuetur illam; ergo supponit illam; Deus ergo ex se et ex natura sua habet quod sit verus Deus, non ex eo, quod ut talis cognoscitur, vel cognosci potest a se vel ab alio.

8. *Doctrina quædam ut vera ex Metaphysica supponitur.* — Ut autem altera pars intelligatur, oportet ex Metaphysica supponere, quid addat verum transcendens supra ens, quod hac occasione hic solent tractare theologi. Ego vero id late disserui in disputatione 8 Metaphysicæ, sect. 7, et ideo hic solum suppono, verum supra ens nihil reale intrinsecum addere, sed solum dicere entitatem rei, cum quodam modo peculiari concipiendi illam, qui potest dici esse cum quadam reflexione supra cognitionem rei, seu cum quadam connotatione cognitionis. Appellatur enim aliquid simpliciter ens vel tale ens, verbi gratia, aurum ab entitate seu natura reali auri, quam habet; appellatur autem verum aurum, per quandam

reflexionem ad cognitionem, quia nimirum est tale aurum, ut si concipiatur tanquam aurum, cognitio illa sit vera et conformitatem habens cum objecto suo. Nec vero propterea putandum est, vocari aurum verum aurum per denominationem extrinsecam a tali cognitione, sed ab entitate auri, quam in se habet, quatenus fundare potest illam cognitionem et veritatem ejus; et quia non possumus illud fundamentum explicare nisi per habitudinem ad veram cognitionem et iudicium de re, ideo dicimus veritatem rei connotare aliquo modo illam cognitionem, directe vero, et in se non esse aliquid præter entitatem rei.

9. Hanc ergo doctrinam, hic ut veram supponimus, neque eam amplius probamus, quia præterquam quod dicto loco probata est, sufficit quod per se est intelligibilis et quocumque alio modo vix potest expediri, quid veritas in essendo sit. Hac ergo doctrina supposita constat, multo magis idem sentiendum esse de Deo, ut est verus Deus; non potest enim veritas hæc addere Deo rationem aliquam entis realem, sive absolutam, sive respectivam, ut per se notum est, nec debet poni in sola relatione rationis conficta vel extrinseca denominatione, ut ostensum est, neque est omnino synonymum dicere Deum et verum Deum, sed aliquis distinctus conceptus per illas voces explicatur; ergo addit saltem illam connotationem, et quasi reflexionem conformitatis ad conceptum et iudicium veri Dei. Cumque Deus intra se habeat perfectissimum iudicium de se ipso, et omnia alia extrinseca illi sint et accidentalia, seu non necessario sint recte per dictam habitudinem ad suammet cognitionem, hæc veritas explicatur. Ex qua etiam consequenter habet, ut fundamentum omnis veri conceptus, qui de Deo formari potest.

10. *Non solum habet Deus veritatem in essendo, sed est ipsa summa veritas.* — Atque hinc tandem conclusit D. Thomas dicta q. 16, art. 6, Deum non solum habere veritatem in essendo sed esse ipsammet veritatem summam et maximam, quia et est suum esse et in illo habet summam necessitatem essendi, et ex hoc capite habet firmum fundamentum illius conformitatis, quam connotat veritas entis, et aliunde est etiam sua cognitio et sua essentia est suum intelligere. Unde, dum ipse Deus conformabilis est vel conformitatem habet per modum objecti cum supremo iudicio de vero Deo: non alteri, sed sibi ipsi conformatur, estque illa conformitas essentialis ipsi Deo, quia est per summam identitatem et simplicitatem.

Ideoque et est sua veritas, et est summa ac maxima veritas, quæ concipi aut cogitari potest: atque ita intelligit D. Thomas supra, Christum de se dixisse: *Ego sum via, veritas et vita*; et 1. Joan. 5: *Spiritus est qui testificatur, quia Christus est veritas*. Idem cum proportione dici potest de veritate in cognoscendo, præsertim si divinam cognitionem ad suum primarium objectum, qui est ipsemet Deus, comparemus. Sic enim non solum habet conformitatem cum objecto suo, sed etiam est ipsamet essentia ejus, et ideo est summa et maxima veritas. At respectu secundariorum objectorum, licet non habeat Deus tantam identitatem cum illis, prout in se sunt, nihilominus etiam respectu illorum est prima et maxima veritas, quia illa omnia in se et per se continet, et ex infinita vi intelligendi illa per sese cognoscit, prout in se sunt, cum summa evidentia et claritate, quam ex se habet. Atque adeo cum summa necessitate habet conformitatem cum illis, et ex vi sui infiniti luminis. Ideoque sub omni consideratione est prima et summa veritas, præter quam quod est fons totius veritatis, sicut et omnis entis. Neque in his omnibus difficultas alicujus momenti occurrat: cætera vero, qua generalia et metaphysica sunt, in loco allegato sunt dicta.

CAPUT VIII.

DE BONITATE DIVINI ESSE.

1. *Multipliciter Deus bonus appellatur.* — Variis modis solent res bonæ denominari, et omnibus illis secundum generales et formales rationes earum, seu quatenus ad perfectionem spectant et excludunt imperfectionem, Deus bonus est, altiori modo, et majori excellentia, quam res ulla creata possit bona vocari. Quæ doctrina recte intellecta catholica, ut opinor, est, et omnino certa, ut constabit ex his quæ divina Scriptura de divina bonitate tradit, quod fiet distinctius descendendo ad singulas denominationes.

2. *In primis res bona nuncupatur, quia perfecta.* — Primo igitur dicitur res bona, quia in suo esse perfecta est, i. e. quia habet omnia quæ ad complementum sui esse requiruntur, juxta descriptionem Aristotelis 5. Metaphysic. dicentis: *Perfectum esse, cui nihil deest*. Et hoc modo est evidens ratione naturali, Deum esse bonum et perfectum, ut in Metaphysica, disp. 30, sect. 1, ostendimus, et statim probabitur ex Scripturis et ex principiis fidei jam positus evidenter

colligitur. Ostensum est enim, Deum esse ens necessarium et suum esse simplicissimum, ac denique esse eadem necessitate verum Deum; habet ergo necessario totum id, quod in re ipsa necessarium est ad verum esse per essentiam, nec potest illa perfectione privari, quia necessarium est, nec parte ejus, quia partes non habet, nec augeri potest nec minui. Ergo necessarium est perfectum ens et perfectus Deus.

3. *Deus hoc modo per antonomasiam bonus dicitur.* — Addendum præterea est, Deum in hoc genere bonitatis esse singulari modo bonum, ratione cujus singularitatis et excellentiæ per antonomasiam dicitur bonus et solus bonus. Hoc probat illud Matthæi decimo nono, et Luc. 18: *Nemo bonus nisi solus Deus*. Item hac de causa dicitur in Scriptura, Deum non habere similem, Isai. 44: *Qui similis mei?* Et cap. 46: *Cui assimilastis me et adæquastis me? et fecistis similem?* Psalm. 34: *Domine, quis similis tibi?* Hac etiam ratione sæpe in Scriptura vocatur Deus, *Altissimus*, etc. Hæc autem singularis excellentia Dei consistit in hoc, quod ipse solus habet, quod sit bonus per essentiam, ut docet D. Thomas dict. art. 3. Quod explicat distinguendo in creaturis tres gradus perfectionis entitivæ, superadditæ per accidentia et consummatæ per consequentiam ultimi finis, quas omnes habet Deus per essentiam suam, et non aliqua creatura.

4. Patet discurrendo per singulas: nam Deus, cum sit suum esse essentialiter, habet perfectionem suæ entitatis, quod non est in aliqua creatura, quia nulla est suum esse. Quæ differentia aliquibus videtur difficilis, quia etiam creatura habet perfectionem essentialem per suam essentiam: et licet non semper actu existat, tamen semper est verum dicere, esse essentialiter bonam; nam sicut hæc propositio est æternæ veritatis: *Homo est risibilis*, ita et hæc: *Ens est bonum, leo est tantæ perfectionis essentialis*. Sed quidquid sit de quæstione Metaphysica, an essentiæ, dum non existunt, possint simpliciter dici bonæ, quam in Metaphysica, disputat. 10, tractavimus: in præsentia differentia intenta, et clara est, quod bonitas Dei essentialiter habet, ut sit actualis et realis bonitas, et hoc modo habet illam Deus ex vi suæ essentiæ et non aliunde; creaturæ vero non habent illam hoc modo, sed oportet ut ab alio illam recipiant; nam et ipsamet essentiam actu non habent a se, nisi ab alio illam recipiant.

5. Quocirca, licet demus illam propositionem: *Essentia creaturæ est bona*, esse perfe-

tue veritatis, si copula astrahat ab actuali existentia ut in rigore potest: nihilominus verum non est, bonitatem essentialem creaturæ esse æternam aut esse simpliciter ex vi suæ essentiæ, sicut vere dicitur de bonitate divinæ essentiæ, et ideo singulari modo dicitur et est bona per essentiam. Postquam autem creatura producta est et existentiam habet, nemo dubitare potest, quin essentia in se et per se habeat aliquam bonitatem, scilicet essentialem. Quia vel non est res distincta a sua existentia, vel licet sit (quod non credimus), nihilominus entitas essentiæ actu existens aliquid est, et perfectionem essentialem habet per seipsam, secundum quam distinguitur ab alia essentia creata, et magis vel minus perfecta est quam illa. Omnis item talis essentia est natura a Deo creata, ergo et bona; nam omnis creatura bona est, 1. ad Timoth. quarto, et omnis natura creata, ut sic, est participatio divinæ naturæ et bonitatis ejus, ut Augustinus docet contra Manichæos libro de Nat. boni, cap. 4. Non potest igitur hoc in dubium vocari, nec Divus Thomas contrarium docere voluit, sed solum essentiam creatam non habere ex se hanc ipsam bonitatem actualiter, sed ex Deo.

6. *Bonitas creaturis accidentaliter conveniens Deo essentialiter competit.* — Præterea quoad bonitatem, quæ solet creatis naturis addi per accidentia, Deus etiam est singulari modo bonus per essentiam, quia Dei essentia non perficitur per accidentia, sed quidquid perfectionis convenire potest alicui naturæ per accidentia, ei convenit essentialiter, quod nondum a nobis demonstratum est, in sequentibus vero capitulis demonstrabitur. Unde ex hac parte etiam habet Deus, ut non possit non habere omnem hanc perfectionem sine ullo defectu, quia eadem necessitate illi convenit, qua propria essentia et proprium esse.

7. *Dubium.* — *Resolvitur.* — Solum posset hic dubitari de quibusdam perfectionibus extrinsecis, quæ licet per extrinsecam denominationem convenient Deo, aliquod bonum ejus esse videntur, ut esse creatorem et se actu communicare aliis, sic enim aliqui putant actionem transeuntem esse aliquam perfectionem agentis. Item esse Dominum rerum omnium, item habere gloriam et honorem in rationalibus creaturis. Sed ad hoc negandum est, hæc omnia extrinseca addere Deo aliquam bonitatem vel perfectionem. Quia in universum denominatio extrinseca non est perfectio formalis rei sic denominatæ: nec res extrinseca esse potest bonitas formaliter perficiens aliam, ut

sumitur ex eodem D. Thoma dicta q. 9, art. 4. Unde a fortiori sumitur argumentum: nam creaturæ non possunt dici bonæ a bonitate quæ est in Deo, ut a forma denominante, sed ut ab efficiente vel fine: ergo multo minus poterit bonitas existens in creatura formaliter perficere Deum, aut eum bonum denominare. Nulla est ergo in Deo bonitas accidentaliter, sed tota est per essentiam.

8. *Deus quomodo contineat bonitatem, quæ in assecutione finis potest inveniri.* — Tandem de perfectione, quæ est in adeptione finis, ait D. Thomas dicto art. 3, Deum non ordinari ad alium ut ad ultimum finem, et ideo non indigere hac perfectione, neque esse capacem ejus, quia supponit imperfectionem. Addendum vero est ex eodem D. Thoma 1. p., q. 26, per totam, et ex his quæ diximus disp. 30 Metaphys., sect. 14, in fine. Quod sicut Deus dicitur esse a se quatenus non est ab alio, ita dicitur quiescere in se, quia non habet extra se finem, sed sibimet est illud bonum, quod in ultimo fine esse potest, seclusis imperfectionibus. Et ita etiam quoad hanc partem habet necessario omnem bonitatem et perfectionem, quæ in adeptione ultimi finis esse potest. Quia semper ac necessario beatus est, et in se solo omnem sufficientiam ac beatitudinem habet, eaque perfruitur per suammet essentiam, intelligendo scilicet et amando se, quod per suammet essentiam habet, ut videbimus, et ideo etiam quoad hanc partem per essentiam bonus est.

9. *Debita compositio partium creaturis bonitas est.* — *Nulla modo ad bonitatem Dei requiritur.* — Præter has vero bonitates considerari solet in creaturis alia quæ consurgit ex integritate partium integralium cum debito modo et ordine. Ad quam etiam reducitur pulchritudo corporalis, quæ illam integritatem requirit, cum aliqua perfectione accidentali conjunctam. Verumtamen tota hæc bonitas formaliter sumpta est imperfectissimi ordinis, est enim propria corporalium et materialium rerum: et ideo illam Divus Thomas prætermisit, quia non potest requiri ad bonitatem Dei, cum neque ad perfectionem entis, ut sic, necessaria sit. Positive ergo (ut sic dicam) non potest hæc bonitas Deo attribui, sed solum secundum negationem, quia nimirum nulla illi deest integritas quæ ad perfectionem necessaria sit. Item secundum quandam eminentiam, quia in simplicissima essentia sua habet totam perfectionem suam. Ac denique secundum rationem potest in illo considerari consti-